

## ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ  
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ  
ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ: ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΘΕΣΗ-ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 210 77009660

E-MAIL: [grammateia@justice.gov.gr](mailto:grammateia@justice.gov.gr)

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ: ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

### ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΜΕΝΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ

#### 1. Αναγκαιότητα.

##### 1.1. Περιγράψτε το πρόβλημα (οικονομικό, κοινωνικό ή άλλο), το οποίο καθιστά αναγκαία την προώθηση και ψήφιση της αξιολογούμενης ρύθμισης.

Με το σχέδιο νέου ποινικού κώδικα αντιμετωπίζονται σε σημαντικό βαθμό τα αποτελέσματα της πολυνομίας και κακονομίας που εμφανίστηκαν στο πεδίο της ποινικής νομοθεσίας, τόσο στον ισχύοντα ποινικό κώδικα, μετά από σειρά πολλαπλών έκτακτων τροποποιήσεών του, όσο και στους ειδικούς ποινικούς νόμους.

Τα παραπάνω φαινόμενα επέφεραν τη διάσπαση της συνοχής του κορμού της ποινικής νομοθεσίας, δημιουργώντας σημαντικές ερμηνευτικές δυσχέρειες και προβλήματα στην εφαρμογή της, ενώ η συνύπαρξη πολλών παράλληλων διατάξεων, ιδίως στο πεδίο της ειδικής ποινικής νομοθεσίας, προκαλούσε ανασφάλεια δικαίου που απαιτούσε έκτακτη προσπάθεια αναζήτησης και προσδιορισμού του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου.

Παράλληλα, με την παρούσα πρωτοβουλία, αντιμετωπίζονται οι ιδιαίτερα υψηλές απειλούμενες ποινές, που υπήρξαν το αποτέλεσμα της αυστηροποίησης των ποινικών κανόνων, μέσω της οποίας επιδιώχθηκε η επίλυση κοινωνικών προβλημάτων χρησιμοποιώντας το ποινικό δίκαιο όχι ως ultimum refugium, αλλά ως το πρώτο

νομοθετικό μέσο αποτροπής συμπεριφορών που βλάπτουν ή διακινδυνεύουν έννομα αγαθά, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του μηχανισμού απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς και την πρόκληση του προβλήματος του υπερπληθυσμού των φυλακών, κι αυτό παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα βρισκόταν κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο εγκληματικότητας. Ο υπερπληθυσμός των φυλακών, εκτός του παραπάνω λόγου, καθώς και άλλων παραγόντων, ευνοήθηκε και από το γεγονός ότι ο ποινικός νομοθέτης του ισχύοντος ποινικού κώδικα επέλεξε τη χαμηλή αξιοποίηση ποινών που δεν περιλαμβάνουν εγκλεισμό (λ.χ. παροχή κοινωφελούς εργασίας). Άλλωστε, ο υπερπληθυσμός των φυλακών, που έφτασε να συνιστά βασικό λόγο καταδίκης της χώρας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, λόγω παραβίασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, προκάλεσε και το φαινόμενο των συνεχών έκτακτων αποσυμφορητικών διατάξεων, που αφαιρούσαν από το σύστημα τα χαρακτηριστικά ορισμένης διαχρονικότητας και γενικής ισχύος και εφαρμογής του ποινικού κανόνα δικαίου.

**1.2. Αναφέρατε τους στόχους που επιδιώκει η αξιολογούμενη ρύθμιση, συμπεριλαμβάνοντας επιπλέον τυχόν ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία των επιδιωκόμενων στόχων και αποτελεσμάτων.**

Επιδιωκόμενοι στόχοι των αξιολογούμενων ρυθμίσεων είναι:

- α) η εφαρμογή της αρχής του ποινικού δικαίου ως ultimum refugium
- β) η περαιτέρω εφαρμογή και εμπέδωση της αρχής της αναλογικότητας κατά την πρόβλεψη και εφαρμογή των ποινικών κυρώσεων
- γ) η εφαρμογή των ειδικότερων αρχών που απορρέουν από τη γενική αρχή nullum crimen nulla poena sine lege certa.
- δ) η ενίσχυση και εμπέδωση των ποινικών κυρώσεων που δεν συνδέονται με εγκλεισμό σε καταστήματα κράτησης, ο μέγιστος δυνατός περιορισμός του εγκλεισμού των ανηλίκων και η ελάφρυνση του φαινομένου του υπερπληθυσμού των φυλακών.
- ε) ο εκσυγχρονισμός των μέσων άσκησης της ποινικής πολιτικής, ιδίως η τυποποίηση νέων, σύγχρονων εννόμων αγαθών, η προστασία αυτών (προστατευτική λειτουργία του ποινικού δικαίου) σε ισορροπία με την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών που εμπλέκονται στην ποινική διαδικασία (εγγυητική λειτουργία του ποινικού δικαίου), η διευκόλυνση της άσκησης της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας που δεν συνδέεται με τη βλάβη ή διακινδύνευση των εννόμων αγαθών, μέσω της επέκτασης των φιλελεύθερων θεμελίων του ελληνικού ποινικού δικαίου.

**1.3. Αναφέρατε αναλυτικά τις κοινωνικές και οικονομικές ομάδες που επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα η αξιολογούμενη ρύθμιση και προσδιορίστε το λόγο της επιρροής.**

Οι αξιολογούμενες ρυθμίσεις επηρεάζουν κάθε κοινωνική και οικονομική ομάδα, ενόψει του ότι επιδρούν στις αφηρημένες προβλέψεις των κανόνων του ποινικού δικαίου, αλλά ειδικά επιδρούν στη μεταχείριση όσων ήδη κατηγορούνται ή εκτίουν ποινές, αφού επιδρούν, ιδίως μέσω της ισχύος του άρθρου 2 του Π.Κ., στην ποινική τους κατάσταση. Άλλωστε, οι προωθούμενες διατάξεις αναμένεται να επιδράσουν εν γένει διαχρονικά στην κατάσταση και τις συνθήκες διαβίωσης στις ελληνικές φυλακές, αφού, αν εφαρμοστούν με συνέπεια, θα οδηγήσουν σε εξορθολογισμό του συνολικού συστήματος ποινών.

## **2. Καταλληλότητα**

### **2.1. Αναφέρατε, εάν υπάρχουν, προηγούμενες προσπάθειες αντιμετώπισης του ίδιου ή παρόμοιου προβλήματος στην Ελλάδα και περιγράψτε αναλυτικά τα επιτεύγματα και τα προβληματικά σημεία των προσπαθειών αυτών.**

Δεν υπάρχουν προηγούμενες προσπάθειες αντιμετώπισης των παραπάνω ζητημάτων, αφού σε τέτοια έκταση και με τέτοια συστηματική προσέγγιση ποτέ στο παρελθόν δεν αντιμετωπίστηκαν αυτά. Αντίθετα, έγιναν μόνο ορισμένες προσπάθειες οι οποίες λόγω του εμβολωματικού χαρακτήρα τους ή λόγω του ότι συνοδεύτηκαν από νεότερες περαιτέρω τροποποιήσεις οδηγούσαν σε περαιτέρω διάρρηξη της συνοχής του ποινικού συστήματος, ακόμη και αν κατά περιεχόμενο συνιστούσαν εξορθολογισμό του συνολικού συστήματος και, συνεπώς, ήταν σε ορισμένο βαθμό θετικές. Ενδεικτικά, ο προηγούμενος ποινικός κώδικας τέθηκε σε ισχύ την 01/01/1951.

### **2.2. Αναφέρατε τουλάχιστον ένα παράδειγμα αντιμετώπισης του ίδιου ή παρόμοιου προβλήματος σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του ΟΟΣΑ (εφόσον υπάρχει) και αιτιολογήστε το λόγο για τον οποίο επιλέξατε τη συγκεκριμένη χώρα.**

Τα προβλήματα που παρουσιάζονται παραπάνω με τα ειδικά χαρακτηριστικά που έχουν στο πλαίσιο της ελληνικής ποινικής δικαιοσύνης και του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος αντιμετωπίζονται μέσα από τη χρήση και προσαρμογή στις εγχώριες ιδιαιτερότητες μοντέλων και ιδεών που αξιοποιούνται στις χώρες της Ε.Ε. και στις χώρες του ΟΟΣΑ, δηλ. σε χώρες με εμπεδωμένο σύστημα δημοκρατικής και δικαιοκρατικής διακυβέρνησης, χωρίς να επιλέγεται μία ειδικά εξ αυτών. Ειδικές αναφορές για τα ζητήματα που κατά περίπτωση ανέκυψαν και για την τελική επιλογή επίλυσής τους σε αναφορά με ορισμένο ιδιαίτερο παράδειγμα με προέλευση από το διεθνές χώρο, δίνονται εκτενώς στην οικεία αιτιολογική έκθεση.

### **2.3. Απαριθμήστε αναλυτικά τα διατάγματα και τις κανονιστικές πράξεις που πρέπει να εκδοθούν, προκειμένου να εφαρμοστεί πλήρως η αξιολογούμενη ρύθμιση και περιγράψτε για κάθε μία από αυτές τυχόν θέματα που πρέπει να προσεχθούν κατά την εφαρμογή της.**

Τα διατάγματα και οι κανονιστικές πράξεις που θα πρέπει να εκδοθούν για να εφαρμοστεί πλήρως η αξιολογούμενη ρύθμιση είναι τα εξής:

α) η κατ' άρθρο 81 παρ. 3 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των συναρμόδιων υπουργών για τον ορισμό των μη κερδοσκοπικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου στα οποία παρέχεται κοινωφελής εργασία.

β) η κατ' άρθρο 105 παρ. 2 εδ. τελ. απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας για τον ορισμό και άλλων ειδών ασθενειών ανάλογης βαρύτητας με εκείνες που οδηγούν σε δυνατότητα έκτισης της ποινής στην κατοικία.

γ) η κατ' άρθρο 122 παρ. 3 εδ. τελ. απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τον ορισμό όλων των θεμάτων που αφορούν στην επιβολή και εκτέλεση των αναμορφωτικών μέτρων.

### **3. Συνέπειες στην Οικονομία.**

Οι συνέπειες στην Οικονομία μπορούν να είναι μόνο έμμεσες καθότι πρόκειται για νομοθέτημα που αφορά την ποινική δικαιοσύνη της οποίας οι στόχοι είναι αντεγκληματικοί και εγγυητικοί, δηλαδή στόχοι σχετικοί με την ασφάλεια των εννόμων αγαθών των πολιτών και στόχοι σχετικοί με την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών από τις αυθαιρεσίες των θεσμών της ποινικής καταστολής ή από τις συνέπειες της δυσανάλογης ή ανεπιεικούς μεταχείρισής τους εν γένει από τα κρατικά όργανα.

Πάντως, αναμένεται έμμεση επίδραση στην Οικονομία μέσω του γεγονότος ότι με το παρόν νομοθέτημα επέρχεται εξορθολογισμό στη λειτουργία της δικαιοσύνης, οδηγώντας σε επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, με εμφανείς συνέπειες στην ακώλυτη άσκηση της οικονομικής ζωής, αφού η εκκρεμότητα των ποινικών δικών είναι δυνατό να αναχαιτίζει την οικονομική δραστηριότητα και να οδηγεί σε απώλεια επενδυτικών πρωτοβουλιών. Άλλωστε, στόχος του παρόντος νομοθετήματος είναι και ο περιορισμός του πληθυσμού των φυλακών, που θα μπορούσε να οδηγήσει και σε εξοικονόμηση των σχετικών δαπανών ή στην αξιοποίηση αυτών για την ποιοτική αναβάθμιση του σωφρονιστικού συστήματος με αποτέλεσμα κρίσιμες δαπάνες για αυτή να μπορούν να κατευθυνθούν σε άλλους στόχους κοινωνικής πολιτικής.

### **4. Συνέπειες στην κοινωνία, στους πολίτες, στη Δημόσια Διοίκηση και στην απονομή της δικαιοσύνης.**

Με το παρόν νομοθέτημα επέρχεται εξορθολογισμός του συστήματος ποινών, κατάργηση απαρχαιωμένων ή αχρείαστων εγκληματοπολιτικά ποινικών διατάξεων, βελτίωση και διασάφηση πλήθους διατάξεων που τυποποιούν αντικειμενικές υποστάσεις εγκλημάτων. Έτσι, η ποινική καταστολή μπορεί να συγκεντρωθεί στην αντιμετώπιση των σοβαρότερων εγκληματικών πράξεων. Παράλληλα, είναι δυνατό να παραχθεί αίσθημα ασφάλειας δικαίου, αφού οι πολίτες είναι ευκολότερο να



γνωρίσουν τι συνιστά και τι όχι έγκλημα, δρώντας περισσότερο ελεύθερα μέσα στο σύστημα της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Τέλος, αναμένεται να επέλθουν βελτιώσεις στις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων, και περαιτέρω αντιμετώπιση του ζητήματος του υπερπληθυσμού αυτών, που συχνά έχει οδηγήσει σε καταδίκες της χώρας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Τα παραπάνω σαφώς επιδρούν περαιτέρω στον τρόπο λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και στην απονομή της δικαιοσύνης. Στην πρώτη γιατί εκσυγχρονίζεται ολόκληρο το κεφάλαιο των υπηρεσιακών εγκλημάτων, όπως και τα εγκλήματα που αφορούν την προστασία της δημόσιας περιουσίας και άλλων συναφών με τη λειτουργία της διοίκησης εννόμων αγαθών με ιδιαίτερη κοινωνική αναφορά, όπως τα αγαθά κοινής ωφέλειας. Στη δεύτερη γιατί είναι ο κύριος φορέας εφαρμογής τους και η δυνατότητα χρήσης αυτών των διατάξεων ως εργαλείου άσκησης της ποινικής πολιτικής θα της επιτρέψει να ανταποκριθεί στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες, τόσο ως προς τους αντεγκληματικούς σκοπούς, όσο και ως προς τους εγγυητικούς σκοπούς που έχει αναλάβει να εκπληρώνει. Κι αυτό, έχοντας τη δυνατότητα να το κάνει μέσα σε συντομότερο χρόνο από ό,τι γίνεται σήμερα, αν υπολογιστεί ότι το παρόν νομοθέτημα διευκολύνει την ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων. Η επιτάχυνση στην απονομή της δικαιοσύνης αποτελεί σταθερό στόχο των σύγχρονων πολιτικών για τη δικαιοσύνη, αλλά δεν θα μπορούσε να γίνει με εκπτώσεις στην ποιότητα της απονομής της. Ο τρόπος που επιλέγεται, δηλαδή η επικέντρωση της δικαιοσύνης στο σοβαρό σκέλος της εγκληματικότητας θα της επιτρέψει να λειτουργεί με ταχύτητα, μέσω αλλαγής της στρατηγικής της κατεύθυνσης.

#### **5. Διαφάνεια – Κοινωνική συμμετοχή.**

Η επεξεργασία του σχεδίου νέου ποινικού κώδικα έγινε από ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή, τηρουμένης της διαδικασίας επιψήφισης κωδίκων, στην οποία εκπροσωπήθηκαν όλοι οι κρίσιμοι θεσμικοί φορείς του χώρου της Δικαιοσύνης, δηλ. μεταξύ άλλων οι δικαστικές ενώσεις, οι νομικές σχολές της χώρας, η ολομέλεια των δικηγορικών συλλόγων της χώρας, επιστημονικές ενώσεις και επιστημονικές εταιρείες.

Εξάλλου, η επιτροπή κατά τις συνεδριάσεις της έλαβε υπόψη της και επεξεργάστηκε πλήθος επιστολών που προήλθαν από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, ενώ τέλος τηρήθηκε διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης, τα αποτελέσματα της οποίας έτυχαν κριτικής αξιολόγησης και ενσωμάτωσης στο σχέδιο του νέου ποινικού κώδικα.